

DUM č. 4 v sadě

33. Inf-9 Počítačová lingvistika a typografie

Autor: Roman Hrdlička

Datum: 02.06.2014

Ročník: 3AV

Anotace DUMu: použití písma, jeho velikostí a řezů

Materiály jsou určeny pro bezplatné používání pro potřeby výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv další využití podléhá autorskému zákonu.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

4. Použití písma, řezy

Ve čtvrtém díle se konečně dostáváme k samotnému jádru toho, co bychom chtěli studovat – totiž k typografickým pravidlům. To, co v několika nejbližších dílech budeme rozebírat, se ponejvíce týká **hladké sazby**, tedy sazby z jednoho stupně, druhu a řezu písma sázené na určitý počet cicer, určené k tvorbě rozsáhlých textových dokumentů. Ale nejen knihami je živ moderní člověk a typografie čím dál tím víc proniká i do webových stránek (přesněji proniká tam až příliš pomalu na vkus skutečných typografů). Proto pokud se některé z pravidel bude dotýkat webové sazby, bude jeho příslušná www varianta rozhodně zmíněna a rozebrána. A co se týče zápisu speciálních znaků, u nich vždy budu uvádět také jejich zápis pro webové stránky, tedy nejčastěji příslušné HTML entity.

Hladká sazba

- **Vhodné proporcionální patkové písmo**, neboť právě patky opticky tvoří linku řádku a vedou oči při čtení.
- **Čím delší text, tím čitelnější písmo** je třeba. A to neplatí pouze pro font; sázení knih např. kapitálkami může sice působit efektně, ale tato varianta písma, stejně jako verzálky, dlouhodobě zrak unavuje více a navíc se čte výrazně pomaleji.
- **V jednom dokumentu nepoužívat více než 3 rodiny písma**; pokud vůbec použijeme více než jednu, ať jsou to pokud možno rodiny ladící. Také pokud kombinujeme více písem, hodí se antikva pro normální text a grotesk pro nadpisy.
- Bezpatková písma jsou čitelnější za šera a tam, kde je použito velké množství různých grafických efektů, jsou tedy výhodná v kartografii, pro billboardy, nadpisy, tabulky.

Velikost písma

- přesněji **stupeň písma**. Vyjadřuje určitým způsobem výšku písma, konkrétně výšku kuželky písma, tedy délku postranní plochy na kovové liteře.
- Udává se v bodech (points) a volí se podle formátu a typu tiskoviny a podle cílové skupiny. Malé písmo brzy unavuje zrak, ale u velkého písma lidské oko není schopné naráz obsáhnout více písmen. Ovšem malí čtenáři, kteří se teprve učí číst, naopak velké písmo potřebují.
- S tím rovněž souvisí **řádkový proklad**, mezera mezi řádky. Určuje se v závislosti na stupni a typu písma a šířce sazby a ovlivňuje světlost (velký proklad) nebo tmavost (malý) sazby. Obvykle **se volí kolem 20 % velikosti písma**, což pro písmo 9–12 bodů vychází na 2 body. V textových procesorech místo toho nastavujeme **řádkování** (1,15 je asi nejlepší hodnota).
- **V jednom dokumentu nepoužívat více než 3 velikosti jednoho písma.**

Vhodná velikost písma

- pro děti předškolního věku je vhodné písmo 20–24 bodů;
- pro dětské knihy 14–16 bodů;
- pro učebnice, knihy většího formátu, odborné práce sázené na formát A4 11–12 bodů;
- většina knih má 10 bodů;
- časopisy a rozsáhlá knižní díla 9 bodů;
- noviny, knihy malého formátu 8 bodů;
- slovníky, jízdní řády, telefonní seznamy, poznámky, vysvětlivky 5, 6, 7 bodů;

- u nadpisů je třeba použít větší písmo; mělo by být aspoň 1,2krát větší než písmo odstavce. Nadpisy nikdy nepodtrháváme a nikdy za nimi nepíšeme tečku!

Použití řezů písma

- Texty sázené KAPITÁLKAMI, **polotučným písmem** nebo VERZÁLKAMI se čtou pomaleji než texty sázené normální antikvou. Tyto řezy písem by se měly objevovat jen u krátkých textů nebo při významování.
- Jednotlivé části textu odlišovat raději různými řezy než různými typy (fonty) písma.
- Celkový počet řezů písma v jednom dokumentu (přes všechny rodiny písma) by neměl přesáhnout 6–8.

Zdroje:

<http://www.zs-namesti.cz/download/typo1.pdf>